

Fig. 1. Idstrup. Ydre, set fra sydøst.

Aa. RI. 1953

IDESTRUP KIRKE

FALSTERS SØNDER HERRED

Kirken, der i katolsk tid var viet til *S. Jørgen*¹, blev 1486 af kong Hans skænket til Helligånds kapel i Nykøbing (sml. s. 244), idet dog kaldsretten forblev hos kronen². Efter reformationen lå kirken under Nykøbing hospital, hvorunder den endnu hører. *Sagnet* fortæller, at kirken skulle have været opført på et andet sted, men byggeriet hindredes af trolde³.

Kirken ligger på fladt terræn midt i byen. Den temmelig store kirkegård er omgivet af mure af kløvet kamp, der i 1863—66 blev opmuret i cement som erstatning for de tidligere kampestensdiger⁴. Mod syd og øst er kørelåger, mod nordvest en lille låge. 1726 blev krævet tre jernriste ved kirkegårds-lågerne⁵. En kirkegårdsudvidelse med kapel ligger mod sydøst hinsides vejen.

Den meget store kirke består af romansk kor og skib af kamp og munkesten, gotisk tårn af munkesten og moderne våbenhus, der dog vist er bygget på gamle fundamenter. Hele kirken er stærkt præget af en restaurering i 1876 ved J. D. Herholdt, således at gammelt murværk kun er synligt enkelte steder.

Den romanske kirke. Koret er opført før skibet og har på sin vestgavl forvitrede fuger. Kirken har ingen synlig sokkel, hjørnepilastrene er delvis gamle, delvis ommurede. Koret har et trekoblet, rundbuet vindue i østgavlen,

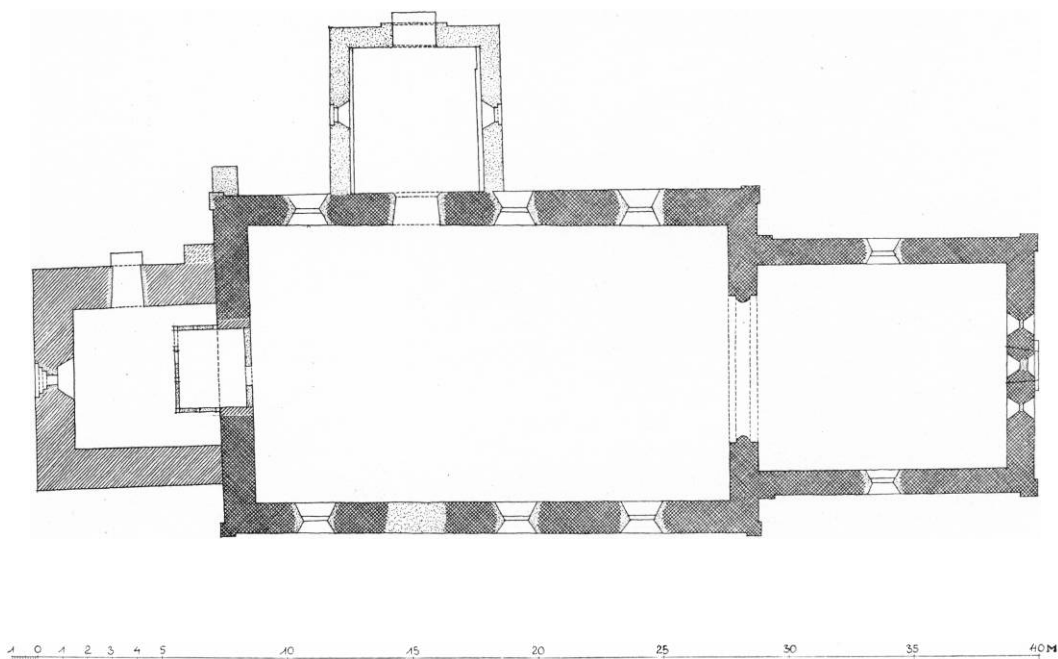

Fig. 2. Idestrup. Plan. 1:300. Målt af Lars Halleløv 1942.

nu synligt ud- og indvendig som en glatpudset blænding. Det midterste vindue er forneden ødelagt af en præstedør, der antagelig er indsat o. 1850. Over vinduet bærer et tandsnit med afrundede tænder en udkrægning med to savskifter i rejsehøjde og eet i gavlens trediedels højde. I gavltoppen sidder et stort hammerkors som en nypudset blænding, for hvilken der måske er gammelt grundlag; gavlens kamme er nye ligesom toptinden. På korets langsider ses som eneste gamle detaille en gesims bestående af et tandsnit under to udkrægninger; derover ligger nye gesimsled. Koret synes at have haft to romanske sydvinduer, hvoraf det østre senere er blevet udvidet. På våbenhusloftet ses en del af skibets nordmur stående som blankt kampestensmurværk med brede, glittede fuger; det er det eneste sted, hvor granitmurværk er synligt. Skibets syddør er tilmuret og helt overpudset, norddøren er udvidet, således at intet gammelt er bevaret, ligesom oprindelige detaille overhovedet ikke ses i skibets ydre.

Det indre. Koret åbner sig mod skibet med en meget bred, falset rundbue, der hviler på halvsøjler med trapezkapitæler og skaftring, der minder meget om Maglebrænde kirkes korbuehalvsøjler (s. 1122). Desværre kan det på grund af den glatte puds, der dækker hele Idestrup kirkes indre, ikke afgøres, om halvsøjlerne er oprindelige, eller om korbuen er udvidet og søjlerne opført ved Herholdts restaurering i 1876. De er ikke vist på en opmåling

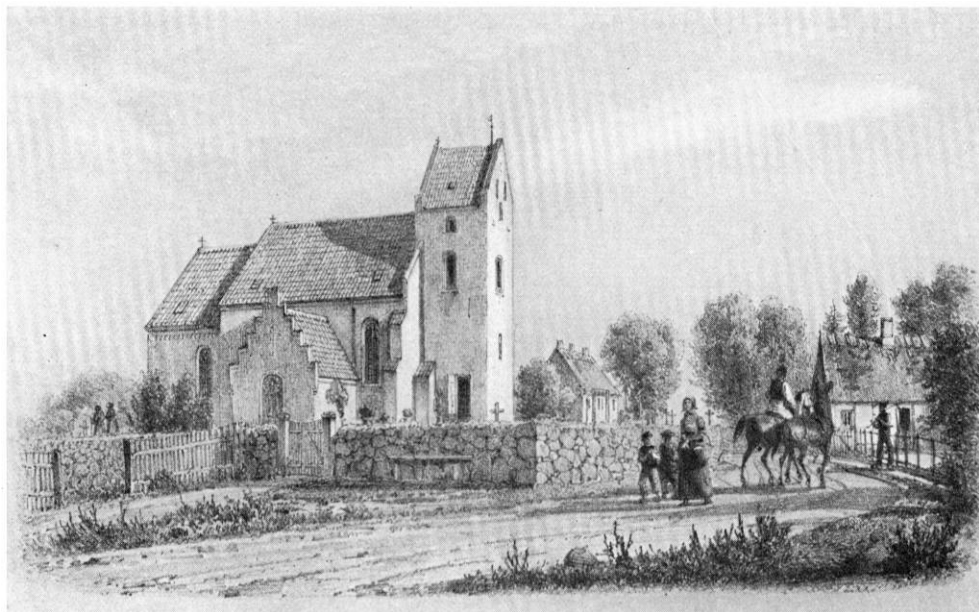

Fig. 3. Idstrup, set fra nordvest 1867. Efter »Danske Kirker, Slotte, Herregaarde og Mindesmærker«.

af Rosendahl, der 1863 er kopieret af bygningsinspektør C. Møller (NM), men dette er ikke afgørende, da opmålingen på andre måder er mangelfuld. På en opmåling af Herholdt fra 1873 er de ikke vist på planerne, men måske på snittet, hvor nogle linier synes at antyde såvel søjle som kapitæl.

Tårnet er ikke højt, men det er stort i planen og har meget svære mure. Mod syd og vest sidder forneden to kvaderstensrækker. Skibets vestgavl synes at være nedbrudt ved tårnets opførelse. Mod nord står en lavstammet, glatpudset pille på syld af kløvet kamp. Den nuværende dør til tårnet er nyere. Tårnbuen mod skibet er smal og spidsbuet og nu lukket med en tynd mur med dør til et lille bindingsværksskammer. Højt i understokværket sidder mod vest et vindue, der udvendig er moderne, rundbuet og mangefalset, indvendig fladbuet og smiget. I mellemstokværket sidder til de tre sider lignende vinduer. Klokkestokværket, hvortil man kommer ad høje stige-trapper, har til tre sider rundbuede glamhuller, der i hvert fald delvis er ommurede. Fra toppen af glamhullerne er tårnets murværk med blændings-gavlene nyt. Klokkestokværkets bjælkelag er gammelt, genanvendt ege-tømmer. I tårnets vindfløj ses under en kongekrone Frederik 4.s monogram omgivet af cifrene 1725. Dette årstal markerer en større reparation efter et lynnedslag, hvorved der måtte nedtages seks alen af den vestre gavl og indlægges nyt tommer i bjælkelag og tagværk⁵. Tårnets tagflader har haft kviste, der 1852 skulle tjæres (syn).

Fig. 4. Idstrup. Indre, set mod øst.

Aa. RI. 1953

Våbenhuset blev 1876 opført »næsten helt af nyt« (syn). Det havde i 1853 fået ny takket gavl og »et Basrelief af Thorvaldsen støbt i Cement« over døren, der på bevarede tegninger af bygningsinspektør C. Møller (NM) er vist som en fremstilling af Jesu dåb. Også Maria med Jesus og Johannes havde været foreslået. Indvendig i våbenhuset synes nu at stå rester af gamle langmure som murede bænke. Våbenhusets udseende før 1853 kendes fra Rosendahls opmåling. Det havde en lav, rektantet dør og tre små, rundbuede blændinger, hvoraf den midterste var højest, samt temmelig lavt tag uden kam.

Tagværkerne er alle nye, teglhængte. Efter lynnedslaget blev tagværket også repareret på kirken, og 1727 skulle 17 spærfag ombindes og gøres tre alen lavere, mens både kirke og tårn fik lagt munketegls på sydsiden og vingetegls på nordsiden⁵.

1727 synes i det hele taget at markere en stor restaurering. På kirkens nordside blev jorden opgravet i tre—fire alens dybde og fundamenterne undermuret, gavlene blev spændt sammen, og på skib og kor blev muret en karnisgesims af 5580 »Søholts mursten«. Kirken og våbenhuset blev ind- og udvendig udspækket og hvidtet, og ved vinduerne blev udvendig malet med rød, indvendig med grå farve. Antagelig samtidig fik kirken rektangulære trævinduer, der ses på Rosendahls opmåling.

Kirken står nu med store, moderne rundbuede vinduer og er ind- og udvendig glatpudset og kalket. Skib og kor har nyt bjælkeloft med dekorationer.

1724 var loftet beklædt med brædder under bjælkerne⁵, og 1855 opsattes et kassetteloft. Gulvene består nu af gule og sorte fliser, i tårnet af gule mursten.

INVENTAR

Alterbord, nyere, af fyrretræ.

†*Alterklæde* anskaffedes 1819 (syn).

Altertavle 1598 i høj-renaissance, fra samme værksted som prædikestolen (s. 1342) og rimeligvis også altertavlen i Eskilstrup (s. 1304), stærkt omdannet i nyere tid. Storstykket flankeres af glatte, joniske søjler, hvilende på postamentfremspring med fyldinger. Den forkrøbbede storgesims, hvoraf kun stykket over søjlerne er bevaret, består af et svært kvartrundled med beslagværk og bosser samt æggestav og tandsnit; over gesimsen står store, vaseagtige spir. Topstykket indeholder en arkade med bosser på pilastre og bueslag, flankeret af glatte, korinthiske søjler, der bærer en forkrøbbet topgesims med æggestav og tandsnit; øverst en halvrund gavl med muslingeskal. Både de smalle storvinger og topvingerne har enkelt beslagværk. I nyere tid, formentlig 1840, er tavlens postament omdannet, og i storstykket er indsat en portalagtig, nygotisk maleriramme.

I denne sidder et maleri (olie på lærred), Kristus i Emaus, signeret A.Dorph 1895. Bag på altertavlen sidder et ældre maleri, Kristus i Gethsemane, signeret Raedel 1840, sikkert samtidigt med tavlens omdannelse. Træværket er egetræsmalet med guld; herunder spores på de gamle dele ældre farver og marmorering. 1756 var på altertavlen malet Barnewitz's våben og en tysk indskrift⁶, ifølge hvilken tavlen var skænket 1598 af Joachim Barnetz, dronning Sophies kammerjunkker, samt giverens valgsprog: »Fortitudo mea Christus. Omnes incurreremus in dentes leonis infernalis, nisi vicisset leo de tribu Juda« (»Kristus er min styrke. Vi ville alle være faldet i helvedesløvens gab, hvis ikke løven af Juda stamme havde sejret«).

Altersølv. *Kalk* 1746, 22 cm høj, svarende til Nykøbing †Helligånds kapels (s. 248), blot med hulstav under fodens vulst. På foden indprikket: »Denne kalck og disk er i aaret 1746 givet til Iderstrup Kirke, som er hospitalet i Nyekiøbing tilhørende, af lehnsmand paa Nyekiøbings slot, ærlig og velbiurdig mand Peter Otto Rosenørn samt hans elskelige kiære frue Eva Margaretha Grüner« samt givernes graverede våben. Mestermærke for Bagge

Thomsen Hiort, Nykøbing (Bøje 2114). Samtidig, glat *disk* med graveret cirkelkors på randen og årstal i bunden; samme stempel som kalken. †*Kalk* og †*disk*, forgyldt, men forslidt, nævnes 1660¹, måske den samme, som 1746 blev omgjort og skænket til Nykøbing †hospitalskirke (sml. s. 248). **Træpokal* (fig. 5) drejet, af valbirk, med tunget fod, spinkelt skaft og stor

kumme, besat med knopper af elfenben. Pokalen, der blev fundet 1821 bag alteret, har muligvis gjort tjeneste som alterkalk i krigstid; nu i Nationalmuseet⁷. Rund, glat *oblatæske* med Københavns bystempel 1862 og mestermærke R H.

Sygekalk (fig. 6) o. 1725, 14,5 cm høj. Rund fod med fodplade og platte over vulst, rundt skaft, flad, midtdelt knop med graverede blade og lavt bæger med stejle sider. Mestermærke for Hans Andersen Scheel, Nykøbing (Bøje 2110). Samtidig, forgyldt *disk* uden stempler.

Alterstager 1583 (eller 85), kun 34 cm høje. Lav, profileret fod, skaft med vaseled og halvbaluster adskilt af en flad knop, lille flad lyseskål og lang lysetorn af malm. På foden graverede versaler: »Christofer Jørgenssøn anno 1583 [på den anden stage: 1585] 13die junii dedit« (»C. J. gav [disse stager] 13. juni«) samt et bomærkeskjold. I foden tre huller til \dagger ben.

\dagger *Messehageler*. 1) skænket af Joachim Barnewitz (sml. mindetavle, s 1343). 2) 1660 nævnes en messehagel, som dronning Sophie havde foræret, samt en meget gammel ubrugelig hagel¹.

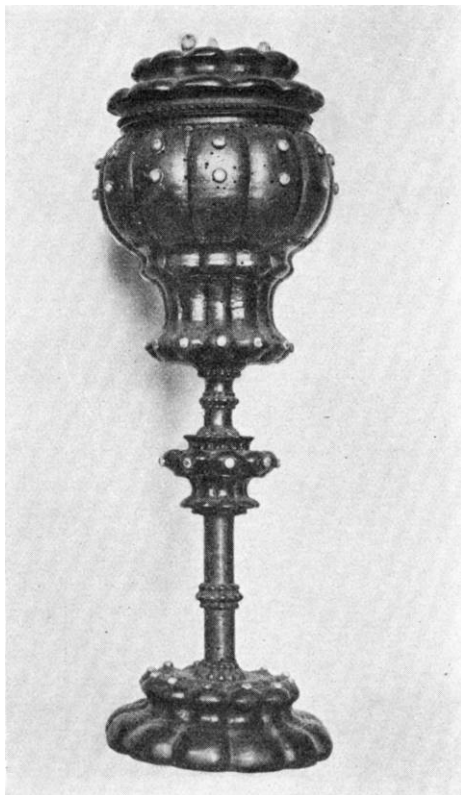
Døbefont fra 1946 af granit, tegnet af Albert Petersen. \dagger *Døbefont* af breimersandsten anskaffedes 1855 (syn).

**Døbefont* (fig 7), romansk, af granit, ganske svarende til Slemminge (s. 1030) og Godsted (s. 1077), med afløbshul i siden. (Mackeprang: *Døbefonte*, s. 121). I museet »Falsters Minder« i Nykøbing.

Dåbsfad o. 1625, af nederlandsk arbejde, skænket af »en god ærlig bonde for trang skyld«¹. I bunden syndefaldet, på randen en jæger og springende dyr, alt på baggrund af tætte rankeslyng. Tvm. 59 cm.

Fontehimmel, o. 1600, sekskantet, med udsavede topstykker og kronet af seks bøjler med spir, samlet om en drejet midterstang. På forkanten malet fraktur: »[Enhver som tror] og bliver døbt« etc. På våbenhusloftet.

Korbuekrucifiks (fig. 8) o. 1350, et smukt høj-gotisk arbejde. Figuren, ca. 148 cm høj, hænger ret dybt i armene, hovedet hælder mod højre skulder, øjnene er lukkede, det lange hår falder i bløde lokker ned over skuldrene;

N. M. fot.

Fig. 5. Idestrup *Træpokal (s. 1340).

E. Skov 1952
Fig. 6. Idestrup. Sygekalk (s. 1341).

tornekronen er forsvundet. Hænderne er store og fingrene næsten strakte, kroppen er svajet mod højre med vunde i højre side, lændeklædet langt, dækkende venstre knæ, med lange snipper i begge sider og knude ved højre hofte. Benene er lange og bøjede i knæene, højre fod er lagt over venstre. Samtidigt korstræ af almindelig gotisk profil, med små vedbendlignende blade udgående fra det rundede midtled, plade i korsskæringen og svagt hulede cirkelskiver for enderne; 80 cm fra neden findes i hver side af korstræet 7 cm dybe taphuller. Nyere skriftplade og under figuren en konsol med et dødningshoved.

En staffering fra o. 1700 restaureredes 1924⁸. Figuren har legemsfarve med malede bloddråber, hår og skæg er brunt, lændeklædet brunligt med gyldne kanter, korstræet brunt med grønne blade. I

cirkelskiverne malerier af siddende evangelister. Under denne staffering lå to ældre farvelag på kridtgrund, en sengotisk eller tidlig renaissancestaffering og underst den oprindelige, hvoraf der kun var bevaret rester på korstræet.

†*Korgitter*. 1726 gjorde Hans Vibert overslag på reparation af korgitteret; det bestod af et panelværk, 2 alen højt, og derover drejede piller, alt af egetræ, med to 4 alen lange piller »i gangen ved korsdøren«⁵.

Prædikestol i høj-renæssance, samtidig med og fra samme værksted som altertavlen (s. 1340) og prædikestolen i Gedesby kirke. Stolens fire fag har over en smalfyldning arkader med bosser på pilastre og bueslag og indridset kvadermurværk i bukhjørnerne, flankeret af joniske pilastre med kanneleret skaft og beslagværksprydbælter. Gesimsen er ejendommeligt udformet, idet arkitrav og frise er brudt ved hjørnerne og danner en helhed med pilastrene; gennemløbende er kun kronlisten, der har æggestav og karnisprofilerede tænder. Postamentet har smalle fyldinger og beslagværksfelter på hjørnerne. Herunder sidder vinkelbøjede, beslagværksprydede hængestykker og mellem disse ganske smalle hængestykker med en for snedkeren karakteristisk, skællet bosse. Underbaldakinen består af seks bøjler med beslagværk, der samles på en svær stolpe med æggestav foroven. Ny opgang. Lille, seksidet himmel, om hvis forkant en svær perlestav. Over gesimsen, der har en kraftig

æggestav, står små topstykker med beslagværk og spir og på hjørnerne store, vaseagtige spir på vinkelbøjede postamenter. Over himmelen en lille baldakin af bøjler med spir, samlet om en midtstolpe, der bærer et stort vasespir omtrent svarende til altertavlens. Undersiden har en uregelmæssigt firkantet fylding med et drejet hængespir, hvorunder en helligåndsdue.

Stolen står i rensat træ med lidt guld; 1751 lod amtmand Rosenørn og biskop Ramus den staffere⁹.

Stoleværk fra 1877 (syn). †*Stoleværk* skænkedes af Joachim Barnewitz (sml. mindetavle, s. 1343). 1755 omtales stolestaderne som værende for største delen nye og med oliefarve marmorerede (præsteindb.), de var blevet malet 1751 på foranledning af amtmand Rosenørn og biskop Ramus⁹; 1803 skulle præstens familiestol repareres og males⁴.

†*Skriftestol* omtales 1755 som en lukt stol med glasvinduer (præsteindb.). 1803 ønskedes en ny skriftestol »ligesom den nuværende« indrettet⁴, men 1809 var den endnu ikke malet (syn).

†*Kiste* til kirkens papirer, omtalt som et jernbundet skrin med lås og nøgle samt to hængelåse¹⁰.

†*Pulpitur*, nævnt 1723, blev nedtaget ved hovedreparationen 1854 (syn).

Orgel fra 1876, bygget af Gudme i Svendborg, på samtidigt pulpitur.

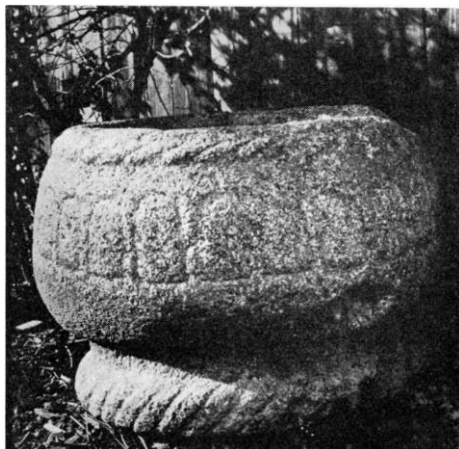
Klingpung af rødt fløjel med klokke, hvorpå graveret NIS KMD 1681.

Tre *præsterækketavler* fra 1800'rne, i koret.

Mindetavle med malet årstal 1601. Trætavle med slyngbånd på de lodrette rammestykker og profilliste forneden, øverst en trekantgavl med tand-snit; små, udsavede vinger. Sortmalet, i gavlfeltet Barnewitz's våben og på selve tavlen en lang, versificeret indskrift med gule versaler og fraktur, forfattet 1601 af sognepræsten Peder Malmø til minde om, at Joachim Barnewitz, dronning Sophies kammerjunker (sml. altertavle, s. 1340) havde skænket kirken altertavle, stolestader og messehagel. Liniernes første bogstav danner tilsammen giverens navn, Joachim Barne(wi)tz. Indskriften er (fejl-agtigt) opmalet 1751 af J. Elers i Nykøbing. På skibets sydvæg. 1756 hang tavlen højt oppe på korets nordvæg⁶.

Tårnur, skænket 1895 af F. C. A. Betz, lærer og kirkeværge i Idestrup.

Klokker. 1) 1708. Versaler under akantusbladbort: »Friderich 4. vivat. Der

M. M. 1911

Fig. 7. Idestrup. *Døbefont (s. 1341).

Kr. Due 1924

Fig. 8. Idestrup. Detail af korbuekrucifiks (s. 1341).

ker⁵ og omstøbtes 1703 af Konrad Kleimann, der støbte klokken i kirkens tårn (rgsk.). 1797 omstøbtes en klokke på Nykøbing hospitals bekostning af D. G. Herbst,

mand 170 (!) oc tre skref, klokken dend omstøbet blef. H. Henning Lutzow Gud bewar, med doctor Kingo fra ald far. Omstøbt igien anno 1708. Friderich Iess P L Niels Petersen«. På slagringen: »Conrad Kleyman me fudit Lubeck« (»C. K. støbte mig i L.«), på den modsatte side Frederik 4.s spejlmonogram samt: »Soli Deo gloria«. Tvm.89 cm.

2) Omstøbt 1891 på Nykøbing hospitals bekostning af Anker Heegaard. †Klokker. Ved klokkeskatten 1529 afleveredes en klokke på tre skippund (480 kg). 1755 nævnes, at den store klokke var fra 1632 og havde indskriften: »Felix Fuchs hat mich gegossen, aus dem Feuer bin ich gellossen« (præsteindb.). 1693 var den ene klokke i styk-

KILDER OG HENVISNINGER

Kirkeregnskaber for Falster 1694—95, 1701—15, 1719—21 (LA). — Synsprotokol over Falsters sønder herreds kirker 1806—44, over Falsters provsti 1845—55; synsforretninger for Falsters provsti 1856, over kirker og præstegårde i Falsters provsti 1857—70 (provstearkivet, LA). — Dokumenter og breve for hele stiftet 1579—1762 (LA). — Jordebøger, herredsbøger m. m. 1571—1600 (LA). — Holms samling (LA). — Museumsindberetninger af C. A. Jensen 1919, Kristian Due 1924 (istandsættelse af krucifiks), O. Norn og Aa. Roussell 1942.

S. Abildgaard: Notesbog I. 1756. S. 113—14 (NM).

Danske Kirker, Slotte, Herregaarde og Mindesmærker IV, 37.

¹ Jordebøger, herredsbøger m. m. 1571—1600. ² Gl. kgl. Saml. 4, 2490 (kgl. Bibl.). ³ Danske Sagn III, 919. ⁴ Holms saml. ⁵ Dok og breve for hele stiftet 1579—1762. ⁶ Abildgaard: Notesbog I, 113—14. ⁷ Inv. nr. DXLIII. ⁸ Af Kr. Due. ⁹ Danske Atlas VI, 522. ¹⁰ Embedsbog 1812—31.

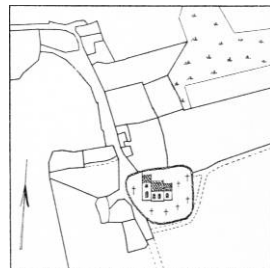

Fig. Idestrup 1814.